

”

Ett slitet exemplar av Fåglarna i färg av Sigfrid Durango, står i min bokhylla. Uppe till höger på titelbladet har min mellanstadielärare Gösta Sandvall skrivit: "Premium åk 5, vid årsavslutning i Dingtuna skola". Mitt fågelintresse hade vid den tiden redan pågått ett par år, men det var Gösta som öppnade dörren till fåglarnas värld för mig.

”

Det stora äventyret fåglarna

Text: Göran Andersson, Ottenby Fågelstation

Genom åren har jag ofta ställt frågan till andra fågelskådare, om hur de blev intresserade av fåglar, hur hobbyn blev mer eller mindre livslång?

– Intresset föddes inifrån, säger de flesta. Det verkade liksom ha funnits inom mig!

Men i samtalets förlängning kommer det ofta fram att det fanns

- en aktiv fågelklubb lokalt,
- en ungdomsverksamhet med natur och/eller friluftsliv på orten eller
- fågelintresserade vuxna inom den närmaste kretsen.

Fåglar har traditionellt haft stort symbol- och skönhetsvärde för människor genom tiderna och detta verkar finnas kvar, även hos den mest urbaniserade storstadsbo. Men fåglarna är samtidigt nyckelarter för olika biotoper och indikatorer när det gäller miljöpåverkan – från ett lokalt till ett globalt perspektiv. Fåglar finns överallt, rör sig gränslöst över stora landområden och reagerar snabbt på förändringar i sina respektive livsmiljöer. Tema fåglar i undervisningen kan ha många olika ingredienser men gemensamt är att det handlar om upplevelser, att visa omsorg och respekt, lära sig utforska.

Ett vardagsäventyr

Fågelskådningen har en spännvidd, som omfattar allt mellan ytterligheterna "total stillhet och tokstress" – från midvinterköldens norrlandsskogar med något enstaka mespip till hundratusen skällande vitkindade gäss, som passerar

Ölands södra udde under några morgontimmar i början av oktober.

Ett vardagligt umgänge med fåglar, vare sig det är i storstaden, ute på fjällheden eller genom köksfönstret, har så många bottnar och resonansrum inuti oss att upplevelsen blir berikande för livet i stort, när vi har förmågan att ta den till oss. Varje fågelmöte är ett äventyr.

Närkontakt

Jag har förmånen att få möta elever i alla åldrar på en fågelstation, där de får ett nära fågelmöte, en "närkontakt av tredje graden". Skoleleverna upplever en fågel i handen, känner närheten till Det Stora Äventyret Fåglarna, får fundera kring flyttfåglarnas fantastiska prestationer, ser hur ringmärkning och annan forskning går till.

Eller som en flicka i årskurs 1 summerade en guidning vid Falsterbo fågelstation hösten 2003. Ringmärkaren och guiden Karin Persson hade haft en flock stjärtmesar i transportpåsen,

Stjärtmes

Foto: Börge Pettersson

visade upp en av dessa hjärteknipande "långskaftade bomullstussar" för klassen och lät så hela "familjen" fladdra upp tillsammans på rad, en efter en till friheten, som om hon hade haft en magisk hatt på scenen:

– Men Karin! Det är ju som ett trolleri! utbrast flickan överlyckligt.

En relation

Ibland upplever jag att det relativa lugnet, under en ordinär fågelexkursion, är påfrestande för en generation, som växt upp med ständigt nya impulser och med snabba scenbyten, som i en typisk popvideo. Att ro skapar oro.

Men direktkontakten med en levande fågel, som gruppen av barn eller ungdomar får under en fågelstationsguidning, föder en stund av eftertanke, nyfikenhet, känslor... skapar atmosfär för inläring, frågor och ett sunt ifrågasättande. Och när rödhaken ska återfå friheten, säger ringmärkaren ibland till ett gäng högstadieelever:

– När dagisbarnen var här i går, var det en liten flicka som ville klappa fågeln. Är det nå'n som ...? Då sträcker den tuffaste killen fram sin hand och stryker försiktigt med ett finger över rödhakens rygg!

Fågeläventyr i skolans närområde

Ett fågelstationsbesök kan säkert betraktas av många som den ultimata upplevelsen av fåglar, men äventyret finns även i skolans närområde. Inom varje region av Sverige finns intressanta fågellokaler och mycket kunniga ornitologer, som kan informera och/eller kanske till och

På fågelstationer runt om i Sverige ringmärks varje år en mängd fåglar. Fågeln fångas i nät och hanteras varsamt. Varje fågel artbestäms, vägs och förses med en ring. Ringmärkaren eller dennes assistent antecknar uppgifter om kön och ålder (om möjligt), hur stora fettreserver fågeln har och hur den ligger till i ruggningen. Alla uppgifter skrivs ner och skickas in till Ringmärkningscentralen vid Naturhistoriska museet i Stockholm.

med ställa upp för att leda en exkursion på plats. Ett väl förberett studiebesök kan inspirera eleverna att engagera sig i ett nytt arbetsområde eller ge sig i kast med en fördjupad kunskapsinhämtning. Den samlade sakkunskap som finns inom en lokal fågelförening, ofta förankrat hos erfarna eldsjälur, kan många gånger vara ovärderlig och utgöra skillnaden mellan en entusiasmerande introduktion av fåglar och en utflykt mitt i raden. Ortens ornitologer vet när en fågellokal är som bäst, var man ska spana ifrån och vad eleverna kommer att få se!

Om fåglar för ungdomar

På Sveriges Ornitologiska Förenings hemsida, www.sofnet.org, kan man söka information om fåglar och fågelliv – lokalt, regionalt, nationellt och internationellt. Sidan uppdateras dagligen och har närmare två miljoner besök per år. Nytt för i år är att en brett sammansatt panel besvarar allmänhetens frågor.

Tipsa gärna eleverna om att kolla in bakom länken "Ungdomskommittén". Där finns information om nationella, regionala och lokala aktiviteter för unga ornitologer, fågelquiz, tips och mycket annat. Föreningens hemsida har ett stort nyhetsarkiv och en god bevakning av vad massmedia i Sverige skriver om fåglar. ▶

Ringmärkaren visar upp en törnskata. Det finns olika sätt att hålla fåglarna, det viktigaste är att ha ett stadigt grepp så att fågeln inte skadas.

▶ ▶ ▶ Ett bankvalv med natur

Våren 2001 introducerades ett landsomfattande projekt för att centralt registrera observationer av fåglar via Internet – efterhand följde även växter, småkryp och svampar – artportalen.se

Rapportsystemet för fåglar, i dagligt tal kallat "Svalan", utvecklas och förvaltas av ArtDatabanken (vid SLU). I dag har Svalan omkring 8 500 000 observationer – en rik källa att ösa fram fakta ur!

Svalan – artportalen.se/birds – med Dagens fågel, presenterar bland annat aktuella observationer, fenologi, inventeringar, bilder, dagböcker och andra statistiska uppgifter på flera olika sätt, utifrån användarens önskemål.

Aktuellt just nu, när detta nummer av Bilagan distribueras, är hur långt våren har kommit i landet. Då är det bara att via sidan Dagens fågel klicka på "Fenologi", ange Fåglar som rapportsystem och skriva in exempelvis "sånglärka", så får man en Sverigekarta där fyndens olikfärgade, små bollar plottats ut. Dessa symboler kan dessutom animeras med ytterligare ett klick och därmed åskådliggörs hur fågelvåren flyttar norrut!

Eleven kan även välja växter eller fjärilar som rapportsystem och kolla upp vårens framsteg fenologiskt inom dessa grupper.

På resurscentrums hemsida, under biologilänkar (djur) och under hands-on (djur), finns användbara länkar kring fåglar. Bland annat en lista på fågelstationer i Sverige med information om de tar emot besök från skolklasser.

Titta på fåglar i skolans närområde

Man behöver inte åka ut i markerna för att kunna göra fågelövningar. Det gäller att skapa tillfällen att iakttaga och det finns övningar som går utmärkt att göra runt skolan eller i en park i närheten. Låt eleverna arbeta i par med en uppgift i taget:

- Kan ni höra en fågel?
- Få syn på en fågel och kanske en som sjunger
- Hur nära kan ni komma en fågel?
- Följ en fågel och berätta sedan vad den gjorde
- Hitta fåglar som bygger bo

För att eleverna ska få egna upplevelser är det bra om de sprider sig inom det givna området. Skräddarsy övningarna så de lämpar sig för området ni befinner er i.

De här övningarna har vi lånat från Naturskolan i Lund. På deras hemsida finns mer inspiration till arbete med fåglar:

www.naturskolan.lund.se/blad/blad51.html

Foto: Bo Tällmark

Fakta: Fågelinfluensa

Som en efterskörd av den massmediala turbulensen kring fågelinfluensan hösten 2005 och därpå följande vinter, fick fågelstationerna många oroliga frågor från bland annat lärare och föräldrar med anledning av bokade guidningar.

Fågelinfluensa är en fågelsjukdom som orsakas av ett influensavirus. Sjukdomen är en så kallad zoonos, det vill säga en sjukdom som kan överföras mellan djur och människa men risken för att den ska drabba människor är väldigt liten. Det är främst människor som varit i kontakt med smittade tamfåglar som insjuknat.

Att fågelinfluensa sprids vidare bland fåglar över världen innebär inte att viruset lättare smittar människor. Det är fortfarande i områden där befolkningen lever mycket nära sina fjäderfå som smitta har förts över till människor.

Vilda fåglar som lever i närhet till vatten (främst andfåglar) anses utgöra den naturliga reservoaren för influensavirus. I Sverige har smitta påvisats hos vilda fåglar och hos en vild mink. I ett fall har också en gräsand i ett vilthägn konstaterats bära på smittan. I Sverige har ingen smitta upptäckts bland tamfåglar som till exempel tamhöns och kalkoner.

Det största hotet för människan är inte dagens fågelinfluensa. Risken är i stället att viruset muterar; det vill säga förändras och blir en ny influensa som kan smitta mellan människor.

Källa: www.smittskyddsinstitutet.se och www.fagelinfluensa.info